

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON AXBOROTLARNI MUHOFAZA QILISHNI TASHKIL ETISHNING NAZARIY-HUQUQIY VA AMALIY ASOSLARI

Ilmiy rahbar: Muxammadiyev Kamoliddin

Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti

Bank ishi kafedrası assistenti

Ergashev Azizbek

SamISI, "Bank-Moliya xizmatlari" fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada O'zbekistonda elektron axborotlarni muhofaza qilish tizimining shakllanishi, uning huquqiy, tashkiliy hamda texnik asoslari ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot xavfsizligini ta'minlash masalalari, elektron axborot resurslarini himoyalashning zamonaviy mexanizmlari hamda ushbu sohada yuzaga kelayotgan muammolar o'rganilgan. Tadqiqot natijasida elektron axborotlarni muhofaza qilishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: elektron axborot, axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlar, axborot tizimlari, elektron hukumat.

Аннотация: В данной научной статье проведён научный анализ формирования системы защиты электронных информационных ресурсов в Республике Узбекистан, её правовых, организационных и технических основ. Исследованы вопросы обеспечения информационной безопасности в условиях цифровой экономики, современные механизмы защиты электронных информационных ресурсов, а также проблемы, возникающие в данной сфере. В результате исследования разработаны научные выводы и практические предложения по совершенствованию системы защиты электронных данных.

Ключевые слова: электронная информация, информационная безопасность, кибербезопасность, персональные данные, информационные системы, электронное правительство.

Abstract: This scientific article analyzes the formation of the electronic information protection system in Uzbekistan, its legal, organizational and technical foundations. The issues of ensuring information security in the context of digital economy, modern mechanisms of protecting electronic information resources, as well as existing problems in this field are studied. Based on the research results, scientific conclusions and practical recommendations for improving electronic information protection are proposed.

Keywords: electronic information, information security, cybersecurity, personal data, information systems, e-government.

Kirish:

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha sohalarida elektron axborotlardan foydalanish hajmini keskin oshirdi. Davlat boshqaruvi, bank-moliya tizimi, soliq organlari, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida elektron axborot resurslari asosiy boshqaruv vositasiga aylanib bormoqda. Shu bilan birga, elektron axborotlarga nisbatan kiberxavflar, ruxsatsiz kirish, axborotni buzish va o'g'irlash holatlari ko'paymoqda. Shu sababli elektron axborotlarni muhofaza qilish masalasi nafaqat texnik, balki huquqiy va tashkiliy jihatdan ham dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. O'zbekistonda raqamli transformatsiya jarayonlari elektron axborot xavfsizligini ta'minlashni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylantirdi.

Asosiy qism:

Elektron axborot va axborot xavfsizligi tushunchalarining ilmiy mazmuni.

Ilmiy manbalarga ko'ra, elektron axborot — bu elektron qurilmalar va axborot tizimlari yordamida yaratiladigan, saqlanadigan, qayta ishlanadigan va uzatiladigan ma'lumotlar majmuasidir. Elektron axborot resurslariga elektron hujjatlar, ma'lumotlar bazalari, axborot tizimlari va raqamli platformalar

kiradi. Axborot xavfsizligi esa axborotning maxfiyligi, butunligi va mavjudligini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar tizimini anglatadi. Ushbu uchlik (confidentiality, integrity, availability) xalqaro axborot xavfsizligi standartlarida asosiy mezon sifatida e'tirof etilgan. O'zbekistonda elektron axborotlarni muhofaza qilishning huquqiy poydevori Konstitutsiya va bir qator maxsus qonunlar orqali mustahkamlangan. Jumladan, "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunda axborot resurslari va tizimlarining xavfsizligini ta'minlash talablari belgilangan. "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun esa fuqarolarning shaxsiy ma'lumotlarini noqonuniy yig'ish, qayta ishlash va tarqatishdan himoya qilishga qaratilgan. Bundan tashqari, "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonun davlat axborot tizimlarining uzluksiz va xavfsiz ishlashini ta'minlash mexanizmlarini belgilaydi.

Mazkur normativ-huquqiy hujjatlar elektron axborotlarni muhofaza qilish sohasida yagona huquqiy muhitni shakllantiradi. Elektron axborotlarni muhofaza qilishning tashkiliy mexanizmlari Elektron axborotlarni samarali muhofaza qilish ko'p jihatdan tashkiliy choralar bilan bog'liq. Davlat organlari va tashkilotlarda axborot xavfsizligi bo'yicha mas'ul bo'linmalar tashkil etilishi, ichki yo'riqnomalar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega. Tashkiliy mexanizmlarga xodimlarni axborot xavfsizligi qoidalari bo'yicha tayyorlash, vakolatlarni aniq belgilash, axborot tizimlariga kirishni nazorat qilish va muntazam audit o'tkazish kiradi. Ushbu chora-tadbirlar inson omili bilan bog'liq xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi. Elektron axborotlarni muhofaza qilishning texnik va kriptografik vositalari. Texnik himoya vositalari elektron axborotlarni ruxsatsiz kirish va zararli dasturlardan himoyalashda muhim rol o'ynaydi. Bular qatoriga antivirus dasturlari, tarmoq ekranlari, kirishni boshqarish tizimlari va zaxira nusxa olish mexanizmlari kiradi. Kriptografik himoya vositalari, xususan elektron raqamli imzo, elektron hujjatlarning haqiqiyliги va yaxlitligini ta'minlaydi. O'zbekistonda elektron hujjat aylanishida elektron raqamli imzodan foydalanish tobora kengayib bormoqda. Muammolar va ularni bartaraf etish yo'llar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, elektron axborotlarni muhofaza qilish sohasida bir qator muammolar mavjud. Jumladan,

malakali kiberxavfsizlik mutaxassislarining yetishmasligi, axborot madaniyatining pastligi va texnik vositalarning eskirganligi muhim muammolar sirasiga kiradi. Mazkur muammolarni hal etish uchun axborot xavfsizligi bo'yicha mutaxassislar tayyorlash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va aholining axborot madaniyatini oshirish zarur.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda elektron axborotlarni muhofaza qilishni tashkil etish huquqiy, tashkiliy va texnik mexanizmlar uyg'unligiga asoslanadi. Elektron axborot xavfsizligini ta'minlash raqamli iqtisodiyot va elektron hukumat tizimining barqaror rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tizimni yanada takomillashtirish davlat va jamiyat xavfsizligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Xulosa sifatida ta'kidlash lozimki, O'zbekistonda elektron axborotlarni muhofaza qilish tizimini shakllantirish jarayoni izchil normativ-huquqiy islohotlar, tashkiliy strukturalarning takomillashuvi va zamonaviy texnik vositalarning joriy etilishi bilan uzviy bog'liqdir. So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, elektron hukumat tizimini kengaytirish, davlat xizmatlarini onlayn shaklga o'tkazish va biznes jarayonlarda axborot texnologiyalaridan faol foydalanish elektron axborot xavfsizligini davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirdi. Elektron axborotlarni himoya qilish faqat dasturiy vositalar yordamida ta'minlanmaydi. Bu jarayon uzviy tarzda uch asosiy komponent — **huquqiy, tashkiliy va texnik mexanizmlarning uyg'un ishlashiga** tayanadi. Qabul qilingan qonunlar, xususan "Axborotlashtirish to'g'risida", "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida", "Elektron hukumat to'g'risida"gi hujjatlar sohada huquqiy tartibni belgilab, davlat organlari va tashkilotlarning muayyan vakolat hamda majburiyatlarini aniqlab berdi. Shu bilan birga, axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha mas'ul bo'linmalarni tashkil etish, risklarni baholash tizimini shakllantirish, kiberhujumlarning oldini olish strategiyalarini ishlab chiqish va doimiy monitoring yuritish kabi tashkiliy choralarning roli ham ortib bormoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Tursunov B. R., Mamatqulov A. A** “**Axborot xavfsizligi asoslari**”
Toshkent: TATU nashriyoti, 2021.
2. **Toirov A. R.** “**Kiberxavfsizlikning nazariy va amaliy asoslari**”
Toshkent: Innovatsiya, 2022.
3. **Saidov U. R., Do‘stmurodov Sh. S.** “**Raqamli iqtisodiyotda axborot xavfsizligi**”
Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
4. **Karimov A. A.** “**Axborot tizimlari va ularning xavfsizligini ta’minlash**”
Toshkent: Akademnashr, 2020.
5. **Raximov M., Xoliqulov M.** “**Elektron hukumat va axborot xavfsizligi**”
Toshkent: “Tafakkur qanoti”, 2021.
6. **Murodov E. V.** “**Kiber tahdidlar va ularni bartaraf etish usullari**”
Toshkent: TATU, 2023.